

ubi est quod Salvator hoc morbo adhuc laborantibus discipulis ait, *Videbam Satanam quasi fulgur de caelo cadentem?* (Luc. x, 18). Ubi est quod, facta huic simili contentione inter eos quis eorum videretur esse major, alibi dicit: *Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut junior; et qui praecessor est, sicut ministrator?* (Luc. xxii, 26.) Ubi latet absconditum ab oculis memoriae, quod excelsus ille et magnus, cujus, juxta Psalmum, *magnitudinis non est finis* (Psal. cxliv, 3); et qui, juxta Apostolum, *est super omnia Deus benedictus in saecula* (Rom. ix, 5), servis suis non se praeferebat vel conferens, sed submittens, sequitur et dicit: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat* (Luc. xxii, 27.) Corripitur apostolus, ne se praeferebat apostolo: et non corripitur monachus, ne se praeferebat monacho! Supponitur a Christo magistro minori discipulo major, inferiori superior: et super Cisterciensem ego Cluniacensis elevari conabor! Submittit se suis discipulis ipse Christus: et super fratrem, longe forsitan meliorem, tumentem superbia levabit cervicem christianus, et monachus? Dejecit se majestas, et jactat se infirmitas? Humiliat se celsitudo, extolitur putredo? Servit Deus, et imperare nititur limus? Et quomodo cecidisti, frater, de gradu Regulae tuae, quo te conscendisse gloriabaris, et ut monachus omnibus se inferiorem et viliozem non solum sua lingua pronuntiet, sed et intimo cordis credat affectu? » (Reg. S. Benedicti, cap. 7.) Et quid ultra laboro? Non est necesse religiosus, sapientibus, litteratis, acrius instare, nec, ut vulgo dicitur, Minervam docere, vel ligna ad silvam, vel aquam ad flumina sive mare deferre. Intelligit, agnoscit utriusque vestrum sapientia, sicut sine fide, sic et sine charitate impossibile Deo placere: nec aliquem, humilitate abjecta, posse eandem charitatem nisi quolibet retinere. Unde enim humilitas recedit, ibi necessario superbia succedit: ubi superbia succedit, ibi statim et invidia accedit: ubi invidia oritur, confestim charitas moritur. Nam neque eum cui invidet, invidus potest diligere, nec in non diligente charitas aliquo modo permanere.

29. Propter ista, unde abest charitas, abest humilitas: et unde abest humilitas, abest et charitas. Hoc docet clare et Apostolus, cum dicit: *Charitas non aemulatur, non agit perperam, non est ambitiosa*. Et quia nec etiam alienarum rerum cupida, subdit: *Non quaerit quae sua sunt* (I Cor. xiii, 4, 5). Inflationem ergo omnem, ambitionem omnem, cupiditatem omnem, avaritiam omnem excludit charitas: imo per charitatem, juxta sequentia Apostoli, expellitur tota simul iniquitas. Jam si hanc charitatem, quam legem Christi idem apostolus vocat (Galat. vi, 2), vis, frater Cluniacensis, frater Cisterciensis, integram conservare; si per ipsam maximos tibi thesauros in caelo recondere, si reconditos conservare; da totam quam potueris operam, et causas, non dico eam fugantes, non dico eam perimentes, sed vel parum eam laedentes, a te abige: si expulsa

redire voluerint, firmi pectoris redeuntibus ostium claude, et cohabitaticem sempiternam totis sanctae animae tuae amplexibus retine. Sublevabit te charitas ipsa firmiter retenta ad regna caelorum, quae nimia ac dulci vi sua inclinavit usque ad terras Regem caelorum. Fidelis inde testis est Apostolus, dicens quod propter nimiam charitatem Filium suum miserit Deus in similitudinem carnis peccati, (Rom. viii, 3). Gaudebis perenniter coram Deo charitate, et gaudium tuum, sicut ipse promisit, nemo tollet a te (Joan. xvi, 22). » quando erit Deus omnia in omnibus, quando satiaberis a longinqua esurie tua, cum manifesta fuerit gloria ejus; quando, cum apparuerit, similis ei eris; et, per hanc charitatem ei sempiternae unitus, videbis eum sicuti est.

30. Jam tandem ad vos, mi charissime, cui praesens epistola mittitur, stilus recurrit: ut a quo sumpsit initium, in ipso suam fortassis importunam prolixitatem finiat. Causa mihi scribendi, ut superius professus sum, teste conscientia, sola vere charitas fuit: ut, quantum ad utrumque nostrum attinet, flatu colloquutionis eam recalescere, et in mutui affectus solitas vel majores flammam erumpere cogere. Restat ut vos, quem lacteam fortemque columnam, cui innititur monastici Ordinis aedificium, summa providentia praeparavit, et velut rutilum sidus exemplo verboque non solum monachis, sed et toti Latinae Ecclesiae nostro tempore insigniter lucem donavit: restat, inquam, ut totam, quam potueritis, huic divino operi detis operam, et unius nominis et Ordinis maximas congregationes nequaquam ultra dissidere patiamini. Studui ego semper ut sanctos illos congregationis vestrae monachos nostris fratribus commendarem, et ipsos illis perfectae unionis charitatis, si fieri posset, etiam inviscerarem. Hoc publice, hoc privatim, hoc in magnis nostrorum conventibus facere non neglexi; et ut rubiginem illam livoris et zeli contrarii, quae interiora viscerum latenter rodere solet, eraderem, modis quibus potui, laboravi.

31. Instate et vos, pro magna illa gratia a Deo vobis collata, agro communi: ut sicut nullus post vos nostris diebus plura utilia in illo plantasse probatur, ita laudabili studio et industria, omne satis utilibus contrarium avellatur. Expellite sablimi illo et ex Spiritu Dei flammante eloquio ab eorum cordibus, ut mitius loquar, puerilem illam aemulationem, a lingua susurrationem: et loco istorum, velint, nolint, fraternam ingerite dilectionem. Non segreget ultra greges vestros a nostris gregibus usum diversitas, colorum varietas: sed a summa unitate derivata, corrupta reparans, discissa redintegrans, divisa vivificans, universa uniat charitas. Sic plane, sic decet ut, quibus est unus Dominus, una fides, unum Baptisma, quos continet una Ecclesia, quos manet una perennis et beata vita; eis quoque, juxta Scripturam, sit cor unum et anima una (Act. iv, 32). Misi gemmeo amico salis gemmam, cujus corporalem usum vobis utilem olim audivi, et cujus spe-

cialem intellectum suprascriptis necessarium esse putavi. Nam quamlibet multos et pretiosos apparatus virtutum suarum aeterni Regis mensae si sine fraterni amoris sale intulerint, ut insulsi rejiciantur: si hoc sale eos condierint, epulae jam placentes cum offerentibus admittentur. Nam qui in lege sua nullum sacrificium sine sale suscipit, nullius munus virtutis sine tali condimento sibi placere ostendit, etc.

EPISTOLA CCXXX.

AD TRES EPISCOPOS OSTIENSEM, TUSCULANUM, PRÆNESTINUM (609).

Monet illos officii, ut a Christi grege in episcopatu Metensi lupos arceant.

Ad hoc vos Deus in sublimitate posuit, ut tanto majori Ecclesiae suae utilitati vivatis, quando in ea eminentiori auctoritate praestis. Alioquin deponet ille » Paterfamilias potentes de sede, qui pro accepta potestate inventi fuerint suis utilitatibus defuisse. Quanta sustineat sponsa Christi damna in episcopatu Metensi (610), etsi nos amplius horremus, quia viciniore sumus, tamen et vos arbitror non latere. En quantus lupus illud ovile Christi tum insidiis, tum manifestis assultibus quotidie molitur irrumpere, et disperdere oves Christi sanguine congregatas. Idque non ab heri et nudius tertius, sed ex quo adhuc fuerat lupicellus, non cessat illum dominicum gregem quibus potest viribus infestare, et vastare rapinis, incendiis, homicidiis. Ego itaque, quod in me est, demonstro lupum, instigo canes: jam quid intersit vestra, vos videritis; meum non est docere doctores.

EPISTOLA CCXXXI.

AD EOSDEM PRO ABBATE LATINIACENSIS (611).

Innocentiam abbatis asserit ac tuetur, et capita accusationum in eum producta diluit. Denique zelum disciplinae religiosae in ipsis requirit.

1. Vobis audeo loqui quidquid in buccam venerit. Nam etsi oportuerit sustineri modicum quid insipientiae meae, geret mihi procul dubio morem benevolentia vestra, quae sapientibus et insipientibus debitor est. Et hoc dico, non quia cogitem

(609) Nomina habet titulus epistolae 219 Albericum, Stephanum, et Igmaram. In paucis manuscriptis haec epistola reperitur, ut in Compendiensi.

(610) Vide epistolam 178.

(611) Latiniacum, diocesis Parisiensis ad Matronam, ubi monasterium a sancto Furseo abbate, juvante Erchinoaldo, conditum, instauratumque ab Heriberto II Campaniae comite, qua de re diploma Roberti regis exstat in libro sexto. De re diplomatica, n. 151. Ecclesia Latiniacensis celebris et famosa, olim sanctitate et religione florens dicitur in litteris capituli generalis nostrorum monachorum, de quibus mox agemus.

(612) In chartario Sancti Martini de Campis invenimus Gaufridum abbatem Latiniacensem anno 1122, Arnulfi abbatis, qui anno 1106 obiit, successorem. Anno 1224, ut in Romano codice Vallicellanae bibliothecae legimus, Radulfus abbas Latiniaci factus est: de quo Hermannus monachus Laudunensis in libro tertio De miraculis B. Mariae, cap. 18, ubi « comes Campaniae Theobaldus, consilio

praecipitare verbum quod ad rem non pertinet, aut levitate uti intendam, aut nugari delectet, praesertim apud vos, qui videmini columnae Ecclesiae: sed ex abundantia cordis os loquitur, et veritas, dolore urgente intrinseco, taciturnitatis impatiens prorumpit in medium. Mei enim, dico vobis, pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quod execranda, ut videtur, conversione tam frequenter sapientiam vincit malitia. Adduntur ubique cornua impiis, et exarmatur justitiae zelus: et non est qui facere bonum, non dico velit, sed possit. Superbi inique agunt usquequaque, et nemo audet mitire contra. Et utinam vel innocentia tuta esset, et justitia ipsa suimet sufficeret defensionem. Quid peccavit abbas Latiniacensis? (612) An quod bonus monachus, et melior abbas? quod bonae opinionis, et melioris est vitae? An quia monasterium, cui praest, et decoravit religione, et bonis temporalibus ampliavit, et honorum fratrum numero cumulavit? En sanguis iste de manu ejus exquiritur. Si crimen est acceptum esse Deo et hominibus; tollatur, et crucifigatur. Negari enim non potest hoc illum esse, caelo et terra testibus. Si crimen est esse hospitalem, benignum, sobrium, castum, humilem; decedat merito ab inimicis suis inanis. Revera namque et in his excusari non potest, convincentibus se propriae vitae sanctitate, et famae gloria.

2. At imponitur ei, noluisse suscipere nuntium domini mei. Prorsus gravis offensa, si ita est. Non negat abbas, hominem qui mittebatur in Angliam, cum esset honorifice susceptus hospitio, quaerere loqui cum eo; sed paranti exire intervenit Humbertus praepositus, dicens se potius exiturum, et homini vice ipsius satisfacturum. Si quo minus quod oportuit, actum fuit cum viro; cujus culpa fuerit, vobis relinquimus judicandum. Accusatur item quod litteras domini Papae praedicti Humberto violenter abstulerit, et diruperit. Sed exstant litterae integrae et bullatae: nec vi eas, sicut mentitur, amisit, sed sponte dimisit, consilio » utique comitis Theobaldi (613), et nostro. Dicitur quoque quod quosdam monachos in captionem posuerit. Atque id quidem

domni Norberti, quemdam caenobii Santi-Nicolai in silva Vosago » (forte Voago, rectius Vedogio, diocesis Laudunensis) « monachum nomine Radulfum, Latiniacensi ditissimo monasterio praefecisse abbatem: » cui haec convenire non dubitamus, Obiit anno 1148, ex codice Vallicellano, eique Godofridus successit, Galfridus dictus in Chartario Sancti-Martini de Campis, mortuus anno 1162. Contra hunc duas habes litteras capituli generalis nigrorum monachorum: unas ad Adriarum III, alteras ad Alexandrum eundem III, in hujusce tomi Appendice relatas.

(613) Theobaldus Magnus, Campaniae comes, Latiniaci advocatus, ibidem sepultus, ad cujus tumulum Henricus comes ejus filius lampadem instituit, ex libro sexto De re diplomatica, n. 206. Henricus ibi versabatur aliquando, ut patet ex Sugerii epistola 120. De Theobaldo in notis ad epistolam 37, et apud Balduinum de Avesniis, in Episcopatibus tomo vii pag. 584, ubi Latiniaci jacere dicitur.

falsum. Sed si quosdam turbatores et conspiratores in diversa claustra divisit, ne simul positi plus nocerent, quis hoc recte judicantes reprehendat? Jam de terris et bonis ecclesie quasi distractis et alienatis, et datis ab eo cognatis suis, coram venerabilibus episcopis Suessionensi et Autissiodorensi, comiteque Theobaldo, advocato utique monasterii, satis responsum est, et adhuc respondetur, sic illum dedisse suis, quomodo alienis, id est ad eundem censum vel consuetudinem.

3. Porro autem a sæculo non est auditum quod monachus rebellis, superbus, ambitiosus, privilegium propriæ libertatis ex apostolica auctoritate mererit. A tempore Judæ Iscariotis non est inventus similis illi, qui sic insurgeret in magistrum, et traderet sanguinem justum. Felix magister, cui cum Magistro omnium communis prophetica illa vox est: *Homo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem* (Psal. xl, 10). Et olim quidem eratis, contra apostolum Petrum, dominantes in clerum (I Petr. v, 3); imo et, contra coapostolum ejus Paulum, dominabimini fidei totius orbis (II Cor. i, 23): at nunc novum aliquid addidistis, usurpantes amplius et in ipsam religionem. Quid restat, nisi ut adjiciatis et ipsis Angelis sanctis dominari? Nisi quod in hoc posterior Judas priorem vicisse versutia et fraude videtur: quod cum illius facinus condiscipuli horruerint universi; iste callidior potuit ad connivendum, imo ad favendum suæ malitiæ, non quoslibet, sed ipsos Apostolorum principes circumvenire. Non imputo domino meo (614), cui, tanquam homini, subripi potuit; et hoc oro, ne Deus imputet. Absit autem, ubi veritatem agnovit ut prævaleat tam execrabilis maligni hujus sacrilegusque conatus! Et ego de hac re ad ipsum quoque solito ausu scripsissem, si non sensissem ipsum, quidquid scribimus, minus solito acceptare (615). Quæso, dolete vos, qui monachi estis (616), vicem magistri vestri beati Benedicti: cui jam, ut videtis, prope est ut ubique contradicatur, et pereat omnis vigor monasticæ disciplinæ, monachis adversus abbates suos cornua sumentibus de manu forti.

EPISTOLA CCXXXII

AD EOSDEM.

Contra abbatem Sancti Theofredi.

Si vera sunt quæ audistis de abbate Sancti-Theofredi (617), non potestis ea dissimulare sine periculo vestro, et propter officium, et propter conscientiam. Conscientiam dico non tantum vestram, sed etiam aliorum. Sunt autem verisimilia, credo quod et vera. Verax est enim, qui testimonium perhibet de his, presentium labor. Unde hoc quoque sciam quæritis? Fascem teneo litterarum missarum a viris

(614) Innocentio pontifici.

(615) Vide epistolam 218.

(616) Quippe Albericus Ostiensis, et Ymarus Tusculanus Cluniacenses erant; Stephanus Prænestinus, Claræ-Valleensis.

sanctis, quos ego novi quia sancti et veridici sunt, et omnes illæ pariter continent tam laudes et præconia hujus, quam illius horrendas blasphemias, quem accusat.

EPISTOLA CCXXXIII.

AD ABBATEM JOANNEM DE BUSAIO, QUI ABBATIAM SUAM (618) RELIQUERAT, ET ABIERAT IN SOLITUDINEM.

Blande eum revocat a solitudine, ad quam, dimisso monasterii regimine, se contulerat.

Filio charissimo JOANNI, frater BERNARDUS, in spiritu ambulare, et timorem Domini non derelinquere.

1. Dicere non possum in quanta amaritudine animæ meæ et tristitia cordis scribam ad te, Joannes 228 charissime, pro eo quod me video in tot scriptitationibus meis proficere nihil, quia non capit in te sermo meus. Scripsi semel et denuo, nisi fallor (619): et exigentibus peccatis meis in nullo adhuc respondet mihi labor meus. Ecce tertio jacto semen, Deum omnipotentem deprecans ut non revertatur ad me vacuum, sed prosperetur, et faciat ad quod illud mitto, lætificans nos tandem aliquando de fructu tuæ obedientiæ et salutis. Si audieris me, imo si exaudierit me Deus, lucratus sum filium meum: si non, convertam me denuo ad arma consueta, orationes videlicet et lacrymas, non quidem contra te, sed pro te. Luxi, et lugebo, et anxia traham suspiria ex imis visceribus pro meis visceribus. Quis det te mihi fratrem meum sugentem ubera matris meæ? quis revocet te mihi in illam quietem animi, concordiam morum, societatem spiritus, serenitatem conscientie, in qua te aliquando tenui et possedi?

2. Et ne quod ex me detrimentum in aliquo patiaris seu impedimentum, illud falsum esse non dubites, quod tibi a nescio quo vel quibus falsiloquis persuasum audivimus, quia ego videlicet cogitarem sine ratione et judicio te a regimine fraternarum animarum, quod tibi credideram, submovere. Non est hoc verum: sed audi potius de hac re paucis quod verum est. Hoc et si voluissem, non licuisset, et si licuisset (ut de propria conscientia loquar), ego nullatenus voluissem. Hæc veritas. Si ergo hoc totum fuit quod avertit cor tuum; veritate comperta quid restat, nisi ut respiscas, redeas ad te, redeas ad nos, arguas insuper te ipsum levitatis et credulitatis incautus? Si enim tantum potuit una maledicta suspicio ad te alienandum et præcipitandum; quanto magis nunc absoluta certitudo valere debet ad erigendum et revocandum te! Turpe est tibi falsitate posse seduci, et veritate reduci non posse. Habeat sane veniam acquievisse ad tempus palliatæ falsitati: at vero deprehensæ jam et nudatæ acquiescere adhuc, imo etiam non multum irasci, quantum confusionis habet? Quamobrem

(617) Ordinis S. Bened. in diocesi Podiensis.

(618) Ordinis Cisterciensis in Britannia Minori, dioceseos Nannetensis, filia Claræ-Vallis, fundata anno 1135. Vide epistolam 116.

(619) Non exstant hæc litteræ.

irasci et nolî peccare, si vis nos vel Deum potius non irasci. Nam quod subreptum est tibi, miserationem magis quam indignationem meretur. Nimirum homo es, navigans, cicut et omne humanum genus, in hoc mari magno et spatioso manibus, ubi reptilia, quorum non est numerus. Quis se jactet in eo assiduis non impelli ventis, non jactari fluctibus? Noveris te naufragasse in eis, periculum in falsis fratribus incidisse. Iterum dico: hæc veritas. Deceptus fuisti, et spiritus mendax in ore pseudoprophetarum supplantavit te.

3. Sed ecce evanuit falsitas, luce veritatis oborta. Si adhuc (quod absit!) pergis in tua obstinatione persistere; ego te interim non judicabo, est qui quærat et judicet. Ego autem parco tibi, dissimulans et differens interim in virga venire ad te. Porro in misericordia et spiritu mansuetudinis allicere te nobis curabo, si potero: nam id mihi sentio familiarius esse, et tibi persuasibilis fore non dubito. Illum sane evaginare super te gladium non cunctabor, qui in materno meo pectore jacet reconditus; continuus utique dolor cordi meo, et creberrimi ad Deum gemitus pro te, donec venias. Quod si omnes hujus tam pie ferientis ensis, secundum duritiam tuam et cor impœnitens, frustraveris ictus, nec possit quandoque dicere anima tua. Quia vulnerata charitate ego sum; tu de te videris: nam non solum jam veritas, sed et charitas liberabit nos. Sed quid dixi? Quomodo, miser, quomodo liberabor, offusus visceribus, filio pereunte? Non quiescet affectus, etsi non sequatur effectus: non sedabitur dolor, non cessabunt lacrymæ. Exhibebo tibi, quamdiu vixero, alterum Samuelem: tu utinam non alterum Saulem mihi. Rogabo te, rogabo pro te, ut venias. Veni, veni, priusquam moriamur: ut qui dileximus nos in vita, in morte non separemur.

229 EPISTOLA CCXXXIV.

AD HERBERTUM ABBATEM SANCTI STEPHANI DIVIONENSIS.

Temerariæ scriptiõnis culpam Joanni condonari rogat.

Si frater Joannes dixit in nos vel scripsit quod

(620) Joannes iste canonicus erat regularis in ecclesia Sancti-Stephani Divionensi, ubi Herbertus abbas, de quo in epistola 59. Quid sit illud de quod scripserit contra Bernardum, non liquet. Neque enim putamus eum esse Joannem Cornubiensem, Abælardi discipulum, de quod Chesnius in notis ad Abalarum, pag. 1159. An hic de Conceptione scripsit?

(621) Scripta anno Christi 1143.

(622) Status causæ narratur a Willemo Neubrigensi, De rebus Angl. libro i, cap. 17; a Francisco Goduvino, libro De episcopis Angliæ, seu inter Eboracens. II, 29; a Rog. Hoved. posteriori parte Annalium. Rem paucis accipe. Anno 1140 obiit Thurstinus (alii Thurstanum vocant; Willelmus Neubrigensis, Trustinum: vide Ivonem Carnotensem, epistola 274, et ibidem Jureti notas), archiepiscopus Eboracensis. Electio successoris discordibus votis agitata est, aliis Willelmum Stephani regis nepotem, Eboracensis Ecclesie thesaurarium; aliis Henricum Murdach, abbatem Fontanensem, B. Bernadi quondam in Clara-Valle discipulum, eligentibus, Willelmum Henricum Wintoniensem episcopus conse-

non deceit, vel quomodo non deceit (620), non tam nos læsit, quam se ipsum. Magis namque ita scribendo suam prodidit levitatem, quam nostrum deprehendit errorem. Quanquam etsi læsisset in aliquo, nostrum tamen non erat reponere malum. Attendens proinde non quod ille meretur, sed quod me deceat, donari juveni etiam a vobis hanc culpam rogo et supplico, quæ magis gloriolam quam malitiam redolere videtur: ita tamen, ut manum deinceps inhibeat a scribendis tractandisque quæ supra ipsum esse consiterit. Nam, ut liquido satis apparet, in hoc exiguo quod præsumpsit, opus erat stilo et animo maturiori. Certum enim sit vobis, hominem, licet in brevi pagina, aut non scripsisse ut sensit, aut non sensisse ut debuit.

EPISTOLA CCXXXV (621).

AD DOMINUM PAPAM COELESTINUM, PRO INTRUSO EBORACENSIS.

Auctoritatem sedis apostolicæ adversus infamem et simoniacum Eboracensis Ecclesie invasorem implorat.

1. Oportat vos secundum justitiam, quæ ex lege est, suscitare semen fratris vestri defuncti. Quod digne implebitur, si papæ Innocentio, cui in hæreditate Domini successistis, et defenditis bene gesta, et minus adimpleta perficitis. Præ manibus est in quo id liceat experiri. Causam Eboracensis Ecclesie per eum fuisse decisam quis nesciat (622)? At quomodo executioni mandatum sit quod egressum est de labiis tanti viri, utinam nesciretur. Quis det ut non annuntietur in Geth, neque in compitis Ascalonis? (II Reg. i, 20.) Sed, ut verbum abbreviatum faciam auribus occupatis, audiat paucis dominus meus quid dictum fuerit, et quid factum teneamus. Cum in multis accusaretur is qui sibi vindicare electionem in præfata Ecclesia impie cupiebat, tandem omnis controversia ad testimonium viri illustris Willelmi (623), ipsius Ecclesie tunc decani, conquiescere jussa est: ut nisi capitulum intrusionis, quod huic inter cætera impingebatur, ille

cravit, sed petentem Roma pallium Papa rejicit. Qua repulsa rex offensus, Henricum a Pontifice confirmatum, et pallio donatum recipere renuit. Quin regis ad exemplum compositi cives et subditi, pastorem non admiserunt. Tandem placato rege Henricus a suis susceptus præfuit decem annis, mortuus anno 1153 Sherboniæ. Interea Willelmus apud Henricum Wintoniensem degebat. Sed cognita Eugenio pontificis et Bernardi, necnon Henrici archiepiscopi morte, Romam mox contendit, et ab Anastasio Eugenio successore, ope Gregorii cardinalis, voti tum demum facile factus compos, confirmationem et pallium obtinuit. Sed paucis tempore superstes, anno 1154 defunctus est, non sine suspitione veneni propinati. Hunc in sanctorum numerum relatum meminit Goduvinus, et ad sepulcrum ejus crebra patrata miracula. Sed addit idem, « quod credere cui cordi est, meminerit hunc qualemcumque divum, a divo certe Bernardo, aut ejus saltem opera exauctoratum, et præsulatu expulsum. » De negotiis Ecclesie Eboracensis confer epistolam 238, 240, 252, 346 seq.

(623) Vocabatur is Willelmus a Sancta-Barbara,

propriæ manus juramento amoveret, suis omnino conatibus tanta frustraretur ambitio. Hoc autem non ex iudicio, sed ex misericordia: sic enim rogaverat ipse. Mitissima plane sententia, quippe cum de plurimis et pessimis pulsaretur, quæ nullatenus propulsare valebat. Sed utinam vel ipsa stet. Quid enim si non sufficit juri, dummodo sufficiat Ecclesiæ liberationi? Non causamur sententiæ remissionem quæ nil nocuit. Neque enim profuit adversario etsi largior indulgentia, qui ne ipsum quod ultro sponderat, implere prævaluit. Nam de quo præsumere visus est, defecit ei, ne sibi ipsi deficeret pejerans. Quando enim vir bonus attestaretur homini, quem rumor publicæ opinionis et operis veritas detestatur? Quid ergo? Ille non juravit, et iste episcopus est.

2. O rem ignorantia omnium dignam, et perpetuo, **230** si fieri posset, silentio comprimendam! Verum id sero. Heu! notus est orbi triumphus diaboli. Ubique peronat plausus incircumcisorum et planetus honorum, pro eo quod videatur sapientiam vicisse malitia. Monstratur digito matris Ecclesiæ turpitudine: patris Innocentii verenda irridentur, denudata a servo nequam, quoniam mortuum putat: sed vivit in vobis. Si is exitus imminabat, cur e longinquo Romam est pertracta causa spurcissima, umbra magis et angulo digna? cur tanta mari terræ que a multis assumpta fatigatio? cur a finibus terræ evocati viri religiosi qui cum accusarent, et pauperum Christi marsupia longi itineris expensis exhausta sunt? Non poterat episcopari turpis infamisque persona (quod invitus dolensque loquor), nisi quæ in illo horrebat Anglia, Francia abominabatur, etiam Roma cognosceret? Quam melius in Romana curia causa ejus minime ventilata fuisset et non tangeret vel sacra limina generalis atque horribilis fetor! Quam tolerabilius ignorasset apostolica Sedes tam intolerabile malum, quam tolerat manifestum? Quid istud temeritatis fuit? Publice infamatus, ante iudicem accusatus, nec purgatus, imo et convictus, et sic consecratus est. Viderit qui hic manum post ista imposuit, an magis execratus (624) dicere debuerim. Non enim negabit sic se ista habere, non negabit sic se ex litteris apostolicis ad se pro hoc ipso directis eadem comperisse. Dicat forte aliquis, quia non est datum iudicium, non fuisse convictum. Ego dico et confessum. Nam qui, ut iudicium evaderet, ultro elegit ad testimonium Willelmi decani confugere: illo sibi deficiente, quid nisi iudicio suo a causa decidit, ore proprio condemnatus?

3. Quæ cum ita sint, videte, domine Pater, ne declinet cor vestrum in opus malitiæ, quoniam, secundum prophetam, *declinantes in obligationem adducet Dominus cum operantibus iniquitatem* (Psal. cxxiv, 5). Alioquin quod consilium datis miseris abbatibus illis, quos ad accusandum eum vocatio

decanus ecclesiæ Eboracensis, postea episcopus Dunelmensis.

(624) Eodem sensu verbum *execrare*, prout legitime consecrationi opponitur, occurrit in epistola

A apostolica Romam traxit; sed et aliis quam pluribus ex illo episcopatu viris religiosi? sintne obedituri huic, et sacramenta accepturi ab homine his intruso, primo quidem per Regem, deinde per Legatum? Quippe qui illum in sanctuarium Dei, contra jus et fas, contra mandatum summi Pontificis, in injuriam summæ Sedis et totius Romanæ curiæ, cum non potuit per ostium, fodit argenteo, ut aiunt, sarculo, unde impudenter ingressus. Ante, nisi fallor, suis sedibus exsulabunt, quam dare acquiescant manus idolo huic, nisi vestra violenta auctoritas obviarit. Cæterum quam sanctiori vestroque apostolatu digniori zelo gladium Phinees in confusionem duorum tam turpiter fornicantium stringeretis, quam tot sanctos aut de suis fugere locis permittitis, aut contra conscientias suas cogitis remanere?

EPISTOLA CCXXXVI (625).

AD TOTAM CURIAM ROMANAM.

Unde supra.

Dominis et patribus reverendis, episcopis et cardinalibus curiæ, frater BERNARDUS Claræ-Vallis vocatus abbas, salutem et nostras qualescunque orationes.

1. Omnibus scribendum fuit de eo quod spectat ad omnes. Nec vereor ne forte præsumptionis arguar, quippe qui, licet omnium minimus, tamen **231** Romanæ curiæ injuriam a me non iudico alienam. Urimur assidue, dico vobis, urimur graviter nimis, ita ut nos tædeat etiam vivere. In domo Dei videmus horrenda. Et, quia corrigere nos non possumus, saltem suggerimus his ad quos spectat. Si quidem emendaverint, bene; sin autem, nos animas nostras liberavimus: vos excusationem non habebitis de peccato. Non ignoratis prolatam esse sententiam a domino papa bonæ memoriæ Innocentio, cum vestro et Romanæ curiæ generali assensu, irritam esse Willelmi Eboracensis electionem, imo intrusionem, nisi Willelmus alter, tunc decanus, quod obiectum ei fuerat, propriæ manus juramento repelleret. Nec vos latuit quam plena esset sententia, non iudicii, sed misericordiæ: nimirum cum hoc Willelmus ipse quæsisset. Sed utinam vel ipsa stet, et quod adversus eam factum est, stare non possit. Quid enim? Non juravit ille, et iste in cathedra pestilentiae sedet. Quis tribuat ut adversus fornicationem hanc Phinees cum pugione procedat, aut vivat in sede sua Petrus, qui spiritu labiorum suorum interficiat impios? Multi clamant ad vos in toto corde suo, ut sacrilegium hoc digna animadversione vindicare studeatis. Alioquin, dico vobis, scandalum magnum nimis erit in Ecclesia Dei: et timeo ne Romanæ Sedis auctoritas gravem admodum jacturam et detrimentum grande suscipiat, nisi in eum qui pervertit generalem ejus sententiam vindicta processerit, et taliter, ut cæteri metum habeant.

166, n. 1, in epistola 223, n. 2, et in epistola 300 inter Chesnianas tomo IV, quæ epistola est Drogonis Lugdunensis electi ad Ludovicum Juniorem.

(625) Scripta anno Christi 1143.

2. Quid enim de eo dicam, quod occultas et vere tenebrosas litteras habuisse se gloriatur Willelmus ille? utinam a principibus tenebrarum, non a principibus Apostolorum. Et ecce audierunt filii incircumcisorum: subsannant Romanam curiam, a qua post datam tam manifestam sententiam, furtim datas esse aiunt contrarias litteras. Quid dicam vobis? Si non vos urit scandalum grave, quo scandalizantur non pusilli, sed magni et perfecti viri; si non compatimini pauperibus abbatibus, quos a finibus terræ vocatio apostolica Romam traxit; si non miseremini magnis et religiosiis monasteriis, quibus omnino sub incubatore illo destructio imminet; si (quod primum dicere debui) zelus domus Dei non comedit vos: numquid usque adeo inimici hominis versutia prævalebit, ut proprium quoque contemptum, et infamiam hanc pessimam Ecclesiæ principes æquanimitè ferant? Quid enim si sacrilegam homo ille consecrationem recepit? Profecto longo gloriosus erit jam elevatum dejicere Simonem, quam prohibere conantem. Alioquin quid facietis religiosi viri, qui omnino non inveniunt, salva conscientia, vel ipsa communia Sacramenta de leprosa manu suscipere! Ante, ni fallor, eligent fugere, quam dare manus morti; et exulare prius, quam vesci idolothytis. Quod si contra conscientias suas coegerit eos Romana curia curvare genua ante Baal, videat Deus et iudicet: videat curia illa cœlestis, in qua nulla poterit ambitio subverti iudicium. In fine omnium obsecrat vos puer vester per viscera misericordiæ Dei nostri, si quis in vobis est zelus Dei, miseremini Ecclesiæ sanctæ, saltem vos amici, ejus; et quantum potestis, date operam, ne tam detestabili facto detur assensus.

232 EPISTOLA CCXXXVII.

AD TOTAM CURIAM ROMANAM, QUANDO ELEGERUNT ABBATEM SANCTI-ANASTASII IN PAPAM EUGENIUM (626).

Miratur Bernardum abbatem S. Anastasii, abstractum ab otio et solitudine, ad totius Ecclesiæ curam.

(626) Anno 1145, defuncto Lucio II pontifice, Cœlestini successore, electus est Bernardus abbas Romæ ad Sanctum-Anastasium, S. Bernardi discipulus, dictus Eugenius III; ad quem libri de Consideratione. Ejusdem tum abbatem epistolam ad Bernardum habes hic ordine 344; item ipsius jam papæ aliam epistolam 273 præmissam; denique epistolam de ejus obitu in Appendice, id est 475.

(627) Eugenius quondam vice dominus Pisane ecclesiæ (codex manuscriptus Dunensis citatus ab Henriquez vocat Suffraganeum), deinde Bernardi in Clara-Valle discipulus, mox abbas monasterii Sancti-Anastasii, seu Trium-Fontium ad Aquas-Salvias prope Romam, præter morem, non ex cardinale, sed ex abbate electus est a cardinalibus in summum Ecclesiæ Pontificem anno 1145 in locum Lucii, ut jam dictum est, qui eodem anno quinto kalendas martii ex hac vita migravit. Hunc ergo miratur Bernardus, qui vice-dominatum unius particularis ecclesiæ non sustinebat, ad dominatum totius universalis Ecclesiæ vocatum. Porro quid officii vel dignitatis hoc nomine, *vice-dominus*, intelligendum veniat, paucis monstramus. Sunt enim etiamum ecclesiæ, seu episcopata, quæ titulum istum reti-

PATROL. CLXXXII.

rapi. timetque hominem, quieti assuetum, et rebus gerendis minus exercitatum, tanto oneri haud parem fore: unde fideli cardinalium ope eum sublevari rogat.

Dominis et patribus reverendis, cardinalibus, et episcopis omnibus qui sunt de curia, puer Sanctitatis eorum.

1. Parcat vobis Deus; quid fecistis? Sepultum hominem revocastis ad homines; fugitantem curas et turbas curis denuo implicuistis, et immiscuistis turbis. Fecistis novissimum primum, et ecce novissima illius periculosa prioribus. Crucifixus mundo per vos revixit mundo: et qui elegerat abjectus esse in domo Dei sui, ipsum vos in dominum omnium elegistis. Cur consilium inopis confudistis? cur pauperis hominis, et mendici, et compuncti corde iudicium perturbastis? Currebat bene: quid vobis visum est sæpire vias ejus, avertere semitas, gressus involvere? Quasi descenderet de Jerusalem, et non magis ascenderet de Jericho, sic incidit in latrones: et qui se tanquam violentis quibusdam diaboli manibus, carnis illecebris, et gloria sæculi potenter excusserat, non tamen valuit effugere manus vestras. Num ideo Pisam deseruit, ut reciperet Romam (627)? Num qui in una Ecclesia non sustinuit vicedominatum, dominatum in omni Ecclesia requirebat?

2. Quid igitur rationis seu consilii habuit, defuncto summo Pontifice repente irruere in hominem rusticum, latenti injicere manus, et excussa e manibus securi et ascia vel ligone, in palatium trahere, levare in cathedram, induere purpura et bysso (628-9), accingere gladio ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, ad allgandos reges eorum in compedibus, et nobiles eorum in manicis ferreis? Sic non erat inter vos sapiens et exercitatus, cui potius ista convenirent? Ridiculum profecto videtur, pannosum homuncionem assumi ad præsidendum principibus, ad imperandum episcopis, ad regna et imperia disponenda. Ridiculum, an mira-

neant. Olim quidem tenebatur quilibet episcopus vice-dominum et œconomum habere, distinct. 89. cap. « Volumus. » Qua De re S. Gregorius Magnus sic scribit ad Anthelmum subdiaconum, libro IX, epist. 66: « Volumus ut frater noster Paschasius et vice-dominum sibi et majorem ordinet domus, quatenus possit vel hospitibus supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus et paratus existere, etc. Ubi Glossa in allegat. cap. « Volumus, et vice-dominum, » id est œconomum rerum episcopaliū, qui rebus episcopaliū, et hospitibus supervenientibus provideat. Quia Episcopus, » inquit, « non potest talia negotia in propria persona tractare. » Vide quæst. 3, « Quia Episcopus, » et referas quod dicitur de hospitibus, ad vice-dominum. Ita Gloss. Verum Filesac Theol. Paris. ad tit. de Offic. Jud. Ordin. lib. I Decret. seu de sacra Episcoporum auctoritate, ita potius hæc duo censet distinguenda, ut œconomi munus sit hospites curare; at *vice-dominum* causis et litibus disceptandis nomine episcopi præesse. Vide Filesacum, libro citato cap. 4, § 5.

(628-9) Jam tunc Pontifices induti erant cappa rubra, de qua Petrus Damiani in libro I, epist. 20.